

УДК 347.724

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ЧАСТКИ В СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

В'ячеслав ОЦЕЛ,

здобувач відділу

проблем цивільного, трудового і підприємницького права
Інституту держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України

SUMMARY

The article examines the concept and the legal nature of the part of share capital of a Limited Liability Company. We analyze the origin and development of this concept, a variety of approaches to the legal understanding of its place in the system of objects in civil law. Determine the legal position concerning the understanding of the part in a Limited Liability Company as a member's certain property; propose use of the concept of the part of participation in a Limited Liability Company.

Key words: part, share, share capital, member, Limited Liability Company, part of participation.

АНОТАЦІЯ

У статті досліджуються поняття та правова природа частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю. Аналізуються виникнення та розвиток цього поняття, різноманітність підходів до його правового розуміння, місце у системі об'єктів цивільного права. Визначається правова позиція щодо розуміння частки в товаристві з обмеженою відповідальністю як певного майна учасника, запропоновано використання поняття частки участі в товаристві з обмеженою відповідальністю.

Ключові слова: частка, пай, статутний капітал, учасник, товариство з обмеженою відповідальністю, частка участі.

Постановка проблеми. На даний час товариство з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ) є найбільш розповсюдженою організаційно-правовою формою юридичної особи, яка задовольняє вимогам як малого, так і середнього бізнесу, проте його законодавче регулювання є неоднозначним та неповним щодо багатьох аспектів.

У чинному цивільному законодавстві не тільки немає визначення частки в статутному капіталі ТОВ, але й взагалі відсутні жодні посилання щодо її класифікації у системі об'єктів цивільного права.

Визначення правової природи частки в статутному капіталі ТОВ є «ключем» до правильного законодавчого регулювання правовідносин, що виникають у процесі створення, функціонування та як припинення ТОВ загалом, так і припинення участі осіб у таких товариствах.

Актуальність теми. Частка в статутному капіталі ТОВ, її правова природа, а також класифікація у системі об'єктів цивільного права ставали предметом аналізу таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як, зокрема, О.Р. Кібенко, С.С. Кравченко, В.М. Кравчук, І.М. Кучеренко, В.О. Лапач, Д.В. Ломакін, С.Д. Могилевський, Л.О. Новосолова, П.О. Писемський, В.В. Розенберг, І.В. Спасибо-Фатєєва, П.П. Цитович, Г.С. Шапкіна, Г.Ф. Шершеневич.

Незважаючи на значний науковий інтерес до цієї теми, на даний час відсутній єдиний підхід до розуміння поняття та правової природи частки в ТОВ, а отже, перед нами постає необхідність проведення такого дослідження.

Отже, **метою статті** є визначення поняття та правового статусу частки в статутному капіталі ТОВ, встановлення її місця у системі об'єктів цивільного права.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Італії у XV ст. разом зі створенням в 1407 році Генуезького банку (banca di San Giorgio) – одного з перших акціонерних товариств в світі – виникло поняття “ioca”, яке означало певну частину капіталу товариства, який був поділений на рівні частки, які могли переходити з одних рук до інших [1, с. 7–8].

З виникненням у 1892 році в Німеччині нової організаційно-правової форми юридичної особи – ТОВ (Gesellschaft

mit beschränkter Haftung) – з'являється й поняття частки в ТОВ. В подальшому закони, які закріплюють правовий статус ТОВ, а відповідно й частки в статутному капіталі, ухвалюються в Австрії у 1906 році та Франції у 1925 році.

На території Великобританії обмежене партнерство виникає лише на початку XX ст., на підставі прийняття в 1907 році Закону про обмежені партнерства (Limited Partnerships Act 1907). В свою чергу, обмежене партнерство передбачало участь у партнерстві як партнерів, що несли обмежену відповідальність (“limited partners”), так і звичайних, або повних, партнерів (“general partners”), які відповідали усім своїм майном та діяли від імені партнерства [2].

Законодавство країн англосаксонської (загальної) правової системи оперує поняттям частки в компаніях, так, в англійському законодавстві для позначення частки вживається термін “share”, яким позначаються як акції в компаніях, так і частки в партнерствах. Необхідно відзначити, що така форма юридичної особи, як ТОВ, відсутня в англійському праві. Американське законодавство для позначення частки в компаніях з обмеженою відповідальністю (Limited Liability Company) використовує поняття “interest” [3].

Вперше на території сучасної України така форма юридичної особи, як ТОВ, була запроваджена лише у радянський час, а саме відповідно до Цивільного Кодексу УРСР 1922 року. Згідно зі ст. 318 Цивільного Кодексу УРСР 1922 року ТОВ визнавалося товариство, всі учасники якого (товариші) провадять торгівлю або промисел під спільною фірмою і за зобов'язання товариства відповідають не тільки внесеними в товариство вкладками, але і особистим майном в однаковому для всіх товаришів кратному (наприклад, трьохкратному, п'ятикратному, десятикратному) відношенні до суми вкладу кожного товариша.

Необхідно зазначити, що жодна зі статей Цивільного Кодексу УРСР 1922 року не регулювала відносини, пов'язані з часткою у статутному капіталі ТОВ та не містила її дефініції.

Закріплення поняття частки у статутному капіталі ТОВ відбулося лише наприкінці XX ст. у Постанові Ради Міністрів СРСР «Про затвердження положень про акціонерні

товариства і товариства з обмеженою відповідальністю та положення про цінні папери» від 19 червня 1990 року № 590. Цим нормативно-правовим актом вперше на території СРСР було використано термін «частка в статутному фонді» на заміну термінів, що вживалися до цього: «частка в товаристві» та «пай».

Відповідно до п. 64 вищевказаної Постанови ТОВ визнавалося товариство, яке має статутний фонд, поділений на частки, розмір яких визначається статутними документами, та несе відповідальність тільки в межах свого майна. У п. 16 цього Положення було зазначено, що частка в статутному фонді – це вклад учасника, оцінений у радянських рублях. Таким вкладом учасника могли бути будівлі, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності, цінні папери, права користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будівлями, спорудами, а також інші майнові права (у тому числі на інтелектуальну власність), грошові кошти у радянських рублях та в іноземній валюті. Вартість майна, що вносились, визначалась спільним рішенням учасників товариства.

В подальшому поняття частки в статутному фонді використовується Основами цивільного законодавства Союзу РСР та республік від 31 травня 1991 року № 2211-1. Так, згідно з ч. 4 ст. 19 цього нормативно-правового акта ТОВ визнається товариство, статутний фонд якого поділений на частки, розміри яких визначені статутними документами. Учасники товариства несуть збитки, пов'язані з діяльністю товариства, у межах сум внесених вкладів.

На даний час поняття частки в статутному капіталі ТОВ регулюється Цивільним кодексом України (далі – ЦК України) та Законом України «Про господарські товариства». Проте ці нормативно-правові акти не містять визначення вказаного поняття та не відносять його до якогось конкретного об'єкта цивільного обороту, не містять у собі визначення правової природи частки в статутному капіталі ТОВ. В свою чергу, дослідження поняття та правової природи частки в статутному капіталі є важливим питанням, оскільки участь в ТОВ має пряму залежність від частки.

При використанні граматичного тлумачення терміна «частка в статутному капіталі» можна дійти висновку, що частка – це певна частина, в цьому випадку – частина статутного капіталу товариства. Отже, у зв'язку з вищезазначеним перед нами постає необхідність визначення правової природи статутного капіталу ТОВ.

Частина 1 ст. 144 ЦК України визначає, що статутний капітал ТОВ складається із вкладів його учасників. Статутний капітал товариства визначає мінімальний розмір майна товариства, що гарантує інтереси його кредиторів. Закон України «Про господарські товариства» не містить визначення поняття статутного капіталу ТОВ, зазначаючи лише обов'язок його сплати учасниками у встановлений законодавством строк.

На практиці статутний капітал часто ототожнюється з певним майном, яке вноситься засновниками товариства в процесі створення юридичної особи та є усім майном, яке належить товариству. Хибність цієї позиції полягає у природі статутного капіталу, його основного призначення та порядку формування. Такий підхід не можна вважати цілком достовірним, оскільки, окрім статутного капіталу, у товариства може бути й інше майно, яке відноситься до додаткового, позикового, резервного тощо.

В.Ю. Вольф ще на початку ХХ ст. пише, що статутний капітал – це абстрактна цифра, мислима величина, а не реально майно [4, с. 86].

Г.С. Шапкіна визначає статутний капітал товариства як грошове вираження вартості майна, яке повинна мати юридична особа при його створенні (безвідносно до конкретних об'єктів, які входять в його склад) та нижче рівня якого не повинна знижуватись вартість чистих активів діючої юридичної особи [5, с. 102–103].

З вищевказаним визначенням не можна повністю погодитись, оскільки на даний час мінімальний розмір статутного капіталу ТОВ, відповідно до чинного законодавства України, не визначений.

Отже, у сучасних економічних реаліях статутний капітал – це певне майно ТОВ, що сформоване із вкладів засновників (учасників) цього товариства та основне призначення якого полягає в акумуляції необхідного для функціонування майна товариства та забезпечення майнових вимог кредиторів цього товариства у випадку невиконання чи неналежного виконання товариством своїх зобов'язань. В свою чергу, аналіз формування статутного капіталу дає змогу зробити висновок, що статутний капітал – це не сукупність конкретного майна, а перш за все його грошова оцінка.

Щодо правової природи частки в статутному капіталі ТОВ необхідно зазначити, що у наш час серед науковців відсутній єдиний підхід до її розуміння. Значного розповсюдження у вітчизняній юридичній науці набув підхід, за якого частка у статутному капіталі ТОВ розглядається як сукупність корпоративних прав.

Так, С.Я. Рабовська у своїх наукових дослідженнях замість поняття частки як об'єкта права власності учасника використовує поняття корпоративних прав [6].

Подібною позицією дотримується В.А. Васильєва, яка взагалі не оперує поняттям «частка» та розглядає «корпоративне право» як єдиний оборотоздатний об'єкт, складний сукупний об'єкт цивільних прав, що складається з низки самостійних суб'єктивних прав як майнового, так і немайнового характеру (організаційні права) [7, с. 110].

Н.С. Бутрін використовує поняття «корпоративні права» та «частка в статутному капіталі» як тотожні, зазначаючи при цьому, що саме корпоративні права є оборотоздатними, а в договорах, якими опосередковується перехід корпоративних прав, предметом договору є саме корпоративні права, а не частка або право на частку [8].

С.С. Кравченко підтримує цю точку зору та відзначає, що дійсним об'єктом, з яким вчиняються правочини, має бути корпоративне право, а не частка в статутному капіталі [9, с. 5]. В свою чергу, частка учасника в статутному (складеному) капіталі господарського товариства є виразником його корпоративних прав, тому об'єктами права власності учасників господарських товариств є корпоративні права [9, с. 81].

З вищевказаною точкою зору не можна погодитись з таких підстав.

Відповідно до ч. 1 ст. 167 Господарського кодексу України (далі – ГК України) корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) цієї організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Виходячи із законодавчого визначення корпоративних прав, вони є похідними від наявності у особи частки у статутному капіталі товариства, а отже, не можуть прирівнюватись до поняття «частка в статутному капіталі».

Також думки дотримується і А.В. Смітюх, який виступає проти прирівнювання корпоративних прав до поняття частки в статутному капіталі. Він пише: «Якщо частка – це лише синонім корпоративних прав, що не має власної сутності, то чи можемо ми замінити без жодної шкоди у нормах права термін «частка» на словосполучення «корпоративні права»? Зокрема, ч. 2 ст. 127 ЦК України буде передбачати, що у разі передання корпоративних прав (їх частини) новому учасникові до нього переходять повністю чи у відповідній частині права, що належали учасникові, який передав

корпоративні права (їх частину), а ч. 1 ст. 167 ГК України встановлюватиме, що корпоративні права – це права особи, корпоративні права якої визначаються у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні і далі – за текстом. В оригінальних формулюваннях наведених вище норм права замість виділеного курсивом словосполучення «корпоративні права» вживається термін «частка». Можна бачити, що за подібної заміни ці норми повністю втрачають сенс, натомість у визначенні корпоративних прав виникає класичний *circulus in definiendo* [10, с. 90].

Крім того, поняття корпоративних прав визначається і вживається у господарському праві, а для цивільного права характерним є використання понять «участь» та «права участі». Таким чином, «частка в статутному капіталі ТОВ» є самостійним поняттям та не дорівнює терміну «корпоративні права», тому не може ним підмінятися.

Іншим підходом до розуміння правової природи частки в статутному капіталі товариства є віднесення її до майнових прав зобов'язальної природи.

С.А. Бобков визначає частку в статутному капіталі ТОВ як майнове право, яке має кількісний вираз у вигляді номінальної вартості, а також часткового співвідношення (у вигляді процентів чи дробу) відносно розміру статутного капіталу ТОВ, володіння яким наділяє суб'єкта статусом учасника ТОВ і, як наслідок, комплексом прав (як майнового, так і немайнового характеру) і обов'язків по відношенню до товариства та інших учасників. Хоча ним і визнається, що володіння часткою в статутному капіталі ТОВ і, як наслідку, – статусом учасника товариства передбачає також ряд прав немайнового характеру: право на участь в управлінні справами товариства, право отримання інформації про діяльність товариства, право на вихід з товариства, а також обов'язків: вносити вклади в майно товариства, не розголошувати конфіденційну інформацію про діяльність товариства, такі правомочності є факультативними [11, с. 65–66].

В.М. Кравчук визначає частку в статутному капіталі як форму фіксації майнової участі в господарському товаристві, яка засвідчує майнову участь у товаристві і є об'єктом цивільних правовідносин, за допомогою якого забезпечується оборотоздатність майнових корпоративних прав. Правова природа частки в статутному капіталі та акції визнається ним як аналогічна з тією лише різницею, що акція є цінним папером, а частка в статутному капіталі – майновим правом [12, с. 10–11].

Крім того, В.М. Кравчук вважає, що окремі елементарні корпоративні права (право на дивіденд, право голосу, право на одержання дійсної вартості частки тощо) можуть бути об'єктами самостійних спеціальних корпоративних правовідносин, тому слід визнати їх оборотоздатність [12, с. 11]. Отже, на його думку, такі корпоративні права можуть бути окремими об'єктами правочинів.

В.В. Залеський пише, що частка учасника ТОВ в статутному капіталі товариства визначає розмір зобов'язальної вимоги, яка належить учаснику по відношенню до товариства [13, с. 19].

С.Д. Могилевський визначає, що частка (частина частки) учасника в статутному капіталі, перебуваючи об'єктом цивільних прав, є не чим іншим, як різновидом об'єктів майнових прав, оскільки частка в статутному капіталі визначає обсяг зобов'язальних прав учасника, а зобов'язальні права – як різновид майнових прав [14, с. 79].

Рене Саваг'є у своїх працях відзначав певну специфічну природу частки в ТОВ. Так, частка в товаристві не зводиться лише до зобов'язальної вимоги, хоча частка й надає її власнику (його часто іменують тримачем) право вимагати свою частину дивідендів, що розподіляються, та евенчуально свою частину при розподілі капіталу у випадку ліквідації.

Проте частка надає своєму тримачу насамперед право брати участь в життєдіяльності товариства. Елемент влади приєднується до зобов'язальної вимоги [15, с. 96–97].

Схожим підходом до розуміння природи частки в статутному капіталі товариства є визначення частки як складної сукупності прав та обов'язків учасника.

В.В. Розенберг ще на початку ХХ ст. відзначав, що товариський пай – це перш за все сукупність прав та обов'язків кожного товариша по відношенню до товариства, відомий як правовий комплекс, а в більш вузькому значенні цього терміна – частка участі товариша в майні товариства. Причому він відрізняв товариський пай від поняття вкладу як частки участі у складенні основного капіталу [16, с. 155–156].

П.П. Цитович визначав членство, участь в складеному капіталі як майбутню участь в майні компанії при її ліквідації й, нарешті, участь у прибутках – такі одноособові права акціонера [17, с. 83].

До науковців, що підтримують цю позицію у сучасній правовій науці, слід віднести Л.О. Новосолову, яка визначає частку в статутному капіталі ТОВ як сукупність прав та обов'язків учасників товариства [18, с. 207]. Подібної позиції дотримується І.С. Шиткіна, що визначає частку в статутному капіталі ТОВ як самостійний специфічний об'єкт цивільних прав, що поєднує комплекс майнових та немайнових прав учасника товариства, що носять зобов'язально-правовий характер [19, с. 271].

В.П. Камишанський вважає, що частка учасника (засновника) в статутному капіталі ТОВ – це «пучок суб'єктивних цивільних прав зобов'язально-правового характеру» [20, с. 79].

Під час визначення частки в статутному капіталі як сукупності прав та обов'язків учасників товариства має місце невірне розуміння її правової природи, оскільки саме частка приводить до виникнення у особи права участі у товаристві, яке, в свою чергу, вже наділяє учасника правами та покладає на нього обов'язки. Отже, наявність у особи певних прав та покладення на неї обов'язків є похідними подіями від права участі у товаристві, що може виникати виключно у особи, яка є власником частки в статутному капіталі товариства, а отже, право участі в товаристві, в свою чергу, є похідним від частки в статутному капіталі ТОВ.

Вбачається, що віднесення частки в статутному капіталі ТОВ до одного із різновидів майнових прав не відображує увесь зміст правовідносин учасника та товариства, не враховує, що далеко не усі права власника частки в статутному капіталі товариства мають майновий зміст.

Заперечуючи достовірність віднесення частки в статутному капіталі до майнових прав, варто погодитись з В.О. Лапачем, який обґрунтовує свою позицію так: «Дійсно, чи може існувати майнове право зобов'язальної природи, відносно якого можна з упевненістю стверджувати тільки одне: боржником, що протистоїть власнику частки, є товариство, в статутному капіталі якого певна частка виділена? Адаже усі інші параметри такого права залишаються невизначеними: заздалегідь невідомі не тільки вартісні, кількісні параметри вимоги, але навіть і момент виникнення вимоги не може бути визначений раніше того, коли настануть вказані в законі юридичні факти або стани (вихід учасника з товариства; пропозиція про продаж частки одним з учасників з реалізацією переважного, пропорціонального частці, права придбання іншими учасниками; розподіл отриманого прибутку пропорційно частці; отримання ліквідаційного залишку відповідно до частки тощо)» [21, с. 489].

Відповідно до ст. 606 ЦК України зобов'язання припиняється поєднанням боржника і кредитора в одній особі. Згідно з ч. 5 ст. 53 Закону України «Про господарські товариства» у разі придбання частки (її частини) учасника самим ТОВ воно зобов'язане реалізувати її іншим учасникам

або третім особам протягом строку, що не перевищує одного року, або зменшити свій статутний капітал відповідно до ст. 52 цього Закону. Оскільки законодавством передбачається, що частка в статутному капіталі, яка перейшла до товариства, може бути відчужена третім особам, її не можна віднести до майнових прав зобов'язальної природи.

Ще одним розповсюдженим підходом до розуміння частки у статутному капіталі ТОВ, який є подібним до віднесення її до майнових прав, є визнання правової природи частки в статутному капіталі як об'єкт права власності – певне майно.

П.О. Писемський зазначає, що у договорі товариства ніхто не позбавляється свого майна, акціонери – це фактично товариші, господарі підприємства, в природному розумінні вони є справжніми власниками майна компанії [22, с. 59]. На його думку, право власності компанії – це фікція, прийнята для юридичних цілей, вона може до певного ступеня усунути, але не в змозі повністю знищити дійсність. Права акціонерів з переходом майна у власність компанії не припиняються, а переходять у стан спокою, а стан спокою, як відомо, повинен відрізнятися від повного припинення прав. Після припинення юридичного відношення, що обумовило цей стан, право не виникає знову, але пробуджується до існування [22, с. 59–60].

В.О. Лапач визначає, що частка в статутному капіталі – це ідеальна квота (частина) у праві власності на майно товариства, своєрідний аналог частки у спільній власності [21, с. 491].

У закордонній юридичній літературі також можна зустріти підхід, відповідно до якого відносини між учасником та товариством за своєю природою є майновими. Така позиція була відображена у ст. 216 Торгового кодексу Німеччини, яка закріплює право власності акціонерів на певну частину в спільному майні товариства. Причому положення ст. 213 цього Кодексу, яка визначає акціонерні компанії як самостійний суб'єкт, якому належить певне майно, на думку А.А. Євельського, слід розуміти лише як засвідчення адміністративної самостійності товариства як окремої одиниці [23, с. 47].

У прецедентному праві Великобританії є рішення суддів, які закріплюють, що внутрішньо фірмові відносини є відносинами з управління майном на довірчій власності. Так, у справі “Trebanog Working Men’s Club and Institute Ltd v Macdonald” (1940) суд визнав майно, що належало клубу, а саме алкоголь, який продавався його членам без отримання необхідної на це ліцензії, власністю учасників цього клубу та аргументував це тим, що насправді клуб лише утримував алкоголь як довірена особа, який був насправді бенефіціарною власністю учасників [24, с. 17].

З такою речовою концепцією частки не можна погодитись, оскільки розуміння частки як частини капіталу товариства відображає лише економічний аспект участі у товаристві, проте повною мірою не розкриває юридичний аспект, який полягає у сукупності правомочностей учасника, що реалізуються, зокрема, через управління товариством, причому у учасника відсутні суб'єктивні права відносно майна товариства. Таким чином, вищевказаний речовий підхід є занадто спрощеним та не враховує усіх особливостей відносин, які існують між учасником та ТОВ, а також не відповідає чинному законодавству України, а саме ч. 1 ст. 12 Закону України «Про господарські товариства», ч. 1 ст. 115 ЦК України, які передбачають, що товариство є власником майна, переданого йому учасниками у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу.

Розуміння юридичної особи як самостійного власника сформувалось ще у Середні віки. Так, М.М. Дебольський відзначав, що «Ивановское пошлое купечество» мало свій будинок, який належав не окремим особам, а, як сказано в уставі церковному Всеволода 1125–1136 років, «Св. Івану», тобто корпорації як юридичній особі [25, с. 329].

П.П. Цитович писав, що акціонер – це учасник в складеному капіталі, проте не в майні компанії, оскільки це майно не знаходиться у спільному праві власності акціонерів, воно – майно компанії [17, с. 151].

Аналізуючи правову природу частки в статутному капіталі ТОВ, певною мірою можна погодитися з думкою Д.А. Степанова відносно того, що частка у статутному капіталі не є ні грошовою сумою, ні окремим правом чи сукупністю прав, ні цінним папером чи сурогатом цінного паперу, частка в статутному капіталі ТОВ є особливим юридичним інструментом, сутність і призначення якого розкривається у тій ролі, яку він відіграє протягом всього періоду існування ТОВ [26, с. 62].

Класифікуючи частку в статутному капіталі ТОВ в системі об'єктів цивільних правовідносин згідно зі ст. 177 ЦК України, можна зазначити, що за своєю правовою природою вона найбільше подібна до майнових прав. Причому такі права існують у власника частки щодо самого ТОВ як об'єкта цивільних правовідносин та є абсолютними правами, на відміну від прав, що виникають у кредитора на підставі зобов'язальних правовідносин.

Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 5 лютого 2013 року № 1-рп/2013 у справі за конституційним зверненням ТОВ «Ліхтнер Бетон Львів» щодо офіційного тлумачення положень ч. 4 ст. 58, ч. 1 ст. 64 Закону України «Про господарські товариства» визначає, що частка учасника у статутному капіталі товариства є предметом цивільних правовідносин, яка засвідчує участь особи у товаристві [27].

Отже, відповідно до чинного законодавства України частка в статутному капіталі ТОВ є оборотоздатним предметом цивільних правовідносин, що має грошову оцінку та є єдиною передбаченою законодавством підставою участі особи у ТОВ і набуття учасником корпоративних прав.

Заслужовує на підтримку позиція В.М. Кравчука, який зазначає, що термін «частка в статутному капіталі» є суперечливим, неточним, а тому доцільно було б замість нього використовувати термін «частка участі» або «пай» [12, с. 11]. Такої ж позиції дотримується і Д.В. Ломакін, який пропонує використання поняття «частка участі» [28].

Необхідно зазначити, що поняття «частка участі» не є новим та використовувалось науковцями для позначення часток у товариствах ще у дореволюційних працях, наприклад, П.О. Писемським [22], А.І. Камінкою [29] та В.В. Розенбергом, який поряд з поняттям «частка участі» використовував також поняття «пай» [16].

Висновки. Проаналізувавши поняття та правову природу частки в статутному капіталі ТОВ, можна дійти висновку, що відповідно до чинного цивільного законодавства України, вона є оборотоздатним майновим правом учасника на саме ТОВ як об'єкт цивільних правовідносин та має абсолютний характер, на відміну від прав, що виникають у кредитора на підставі зобов'язальних правовідносин.

Вбачається доцільним у законодавчому регулюванні замість поняття «частка в статутному капіталі ТОВ» перейти до використання поняття «частка участі в ТОВ», який відповідатиме правовому статусу такого товариства як самостійного власника майна та відображатиме відносини участі, що існують між учасником та товариством. Вимірювати таку частку слід не у грошовому виразі, як це характерно для «частки у статутному капіталі ТОВ», а у вигляді її позначення як відносної величини – у відсотковому вираженні. Використання цього поняття дає змогу вірно встановити предмет правочину щодо відчуження частки в ТОВ.

Список використаної літератури:

1. Писемський П.А. Акционерные компании с точки зрения гражданского права / П.А. Писемский. – М., 1876. – 230 с.

2. United Kingdom Limited Partnerships Act 1907 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Edw7/7/24/contents>.
3. Limited Liability Company Act of State of Delaware // The Official Website of the First State [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://delcode.delaware.gov/index.shtml>.
4. Вольф В.Ю. Основы учения о товариществах и акционерных обществах / В.Ю. Вольф. – М., 1927. – 168 с.
5. Шапкина Г.С. Новое в акционерном законодательстве (изменения и дополнения Федерального закона «Об акционерных обществах») / Г.С. Шапкина. // Вестник ВАС РФ. – 2001. – № 12. – С. 102–129.
6. Рабовська С.Я. Спадкування прав засновника (учасника) корпоративного підприємства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / С.Я. Рабовська ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 28 с.
7. Васильєва В.А. Корпоративне право як об'єкт спадкових прав / В.А. Васильєва // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. – 2010. – Вип. 23. – С. 109–113.
8. Бутрин Н.С. Корпоративные права как самостоятельный предмет правовой сделки / Н. Бутрин // *Leges et Viata*. – 2014. – № 5. – С. 35–39.
9. Кравченко С.С. Юридична природа прав учасників господарських товариств : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / С.С. Кравченко. – К., 2007. – 213 с.
10. Смітюх А.В. Щодо правової природи частки у статутному капіталі господарського товариства / А.В. Смітюх. // *Правова держава*. – 2015. – № 19. – С. 89–94.
11. Бобков С.А. Уступка доли в уставном капитале общества с ограниченной ответственностью / С.А. Бобков // *Журн. рос. права*. – 2002. – № 7. – С. 63–69.
12. Кравчук В.М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / В.М. Кравчук ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х. 2010. – 38 с.
13. Залесский В.В. Общество с ограниченной ответственностью в системе хозяйственных товариществ и обществ / В.В. Залесский. // *Право и экономика*. – 1998. – № 3. – С. 13–21.
14. Могилевский С.Д. Органы управления хозяйственными обществами: Правовой аспект : [монография] / С.Д. Могилевский. – М. : Дело, 2001. – 360 с.
15. Саватье Р. Теория обязательств. Юридический и экономический очерк / Р. Саватье. – М., 1972. – 440 с.
16. Розенберг В.В. Товарищество с ограниченной ответственностью: о необходимости введения этой формы в России / В.В. Розенберг. – СПб. : Типогр. ред. период. изд. М-ва финансов, 1912. – 211 с.
17. Цитович П.П. Учебник торгового права. Вып. 1 / П.П. Цитович, орд. проф. Имп. Ун-та св. Владимира. – К. ; СПб. : Н.Я. Оглоблин, 1891. – 316 с.
18. Новоселова Л.А. Оборотоспособность доли в уставном капитале общества с ограниченной ответственностью / Л.А. Новоселова // *Объекты гражданского оборота* : сб. ст. – М. : Статут, 2007. – С. 197–230.
19. Корпоративное право : [учебник] / под ред. И.С. Шиткиной. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 648 с.
20. Камышанский В.П. Некоторые особенности формирования уставного капитала ООО / В.П. Камышанский // *Актуальные проблемы частноправового регулирования* : материалы Всероссийской IV научной конференции молодых ученых (Самара, 23–24 апреля 2004 года) / отв. ред. Ю.С. Пивоваров, В.Д. Рузанова. – Самара, 2004. – С. 79.
21. Лапач В.А. Система объектов гражданских прав: теория и судебная практика / В.А. Лапач. – СПб., 2002. – 542 с.
22. Писемский П.А. Акционерные компании с точки зрения гражданского права / П.А. Писемский. – М., 1876. – 230 с.
23. Евецкий А.А. О юридических лицах / А.А. Евецкий. – К. : тип. аренд. Д. Повальским, 1876. – 63 с.
24. Bourne N. Principles of Company Law / N. Bourne. – 3rd ed. – London ; Sydney, 1998. – 365 p.
25. Дебольский Н.Н. Гражданская дееспособность по русскому праву до конца XVII века / Н.Н. Дебольский. – СПб., 1903. – 441 с.
26. Степанов Д.А. Общества с ограниченной ответственностью: законодательство и практика / Д.А. Степанов // *Хозяйство и право*. – 2000. – № 12. – С. 54–66.
27. Рішення Конституційного суду України від 5 лютого 2013 року № 1-рп/2013 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-13>.
28. Ломакин Д.В. Доли участия в уставных капиталах хозяйственных обществ как особые объекты гражданского права / Д. В. Ломакин // *Хоз-во и право*. – 2008. – № 2. – С. 44–57.
29. Каминка А.И. Очерки торгового права / А.И. Каминка. – М. : АО «Центр ЮрИнфоР», 2002. – 547 с.